

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงการควบคุมทางสังคมของชุมชนชาวเขาในครั้งนี้ อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางกรอบความคิดและเพื่อช่วยให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับกระบวนการการควบคุมทางสังคมของชุมชนชาวเขาได้อย่างละเอียดและครอบคลุม ในอันที่จะนำไปสู่ความเข้าใจถึงจารีต กติกาของชุมชนที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรม ตลอดจนถึงวิธีการที่ชุมชนใช้ควบคุมและลงโทษ บุคคลผู้ล่วงละเมิด ภายใต้บริบทของชุมชนที่ทำการศึกษา ซึ่งแนวคิดและงานวิจัยเหล่านี้ประกอบด้วย

1. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม
3. แนวคิดการจัดเถาทางสังคม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

มนุษย์กับสังคมเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน แต่เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด ถ้าปล่อยให้ความต้องการของมนุษย์ แต่ละคนได้แสดงออกอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด จะทำให้สังคมมีแต่ความยุ่งเหยิง จึงมีความจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อควบคุมด้านพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามสังคมนั้น ๆ ต้องการ และเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้สามารถปรับตัว และแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ ให้สมาชิกในสังคม ได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนตกผลึก กลายเป็นวัฒนธรรม และมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม (พิสมัย อะโน, 2538, หน้า 17)

การที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนเพื่อต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ที่รวมตัวจากภายนอกชุมชนหรือ ปัญหาภายในชุมชน การต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีอยู่มีกิน ระบบการผลิตต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติมาก กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ค่อย ๆ พัฒนาจนกลายเป็นระบบคุณค่า ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม มีการยึดถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ความรักกันฉันท์พี่น้องในชุมชน การแบ่งปันช่วยเหลือ การสะสม การไม่โกงกัน การมี

จิตสำนึกร่วมกันในท้องถิ่นเหล่านี้เป็นศักยภาพพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงเป็นแหล่งผลิตวัฒนธรรม ชุมชนที่มีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน เป็นแหล่งที่ให้กำเนิด ให้ความอบอุ่น ให้โอกาสเกิดการเรียนรู้ และเป็นแหล่งพักพิงของสมาชิกในชุมชน โดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวคอยควบคุมระบบความสัมพันธ์ของสมาชิก และโครงสร้างทางสังคม (พิสมัย อะโน, 2538, หน้า 21) ทั้งนี้ได้มีการนิยามความหมาย ความสำคัญ ตลอดจนเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

อภิชัย พันธเสน (อ้างใน นเรศ สงเคราะห์สุข, 2540, หน้า 8) วัฒนธรรม คือ ระบบคุณค่า (Value system) ที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์เป็นคุณค่าทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และแนวคิดที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้าง มีผลต่อพฤติกรรมของคนในฐานะปัจเจกบุคคลและคนในหมู่บ้าน (สังคม) ในชีวิตจริงทั้งหมด ดังนั้น วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งเก่า เช่น ประเพณีต่าง ๆ เท่านั้น แต่คือบทสรุปของความคิด และการปฏิบัติ หรือคุณค่าทั้งหมดที่ให้แกสังคม รวมขึ้นเป็นโครงสร้างทั้งการประกอบอาชีพ (เศรษฐกิจ) ด้านอุดมการณ์ความเชื่อและด้านอำนาจของการตัดสินใจ (การเมือง) ทั้งหมดนี้ เกี่ยวโยงอย่างแยกกันไม่ออก อันเป็นผลจากการวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนและสังคม

บุญเทียน ทองประสาน (2531, หน้า 65-72) กล่าวว่า วัฒนธรรมชุมชน คือ ระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน ดังปรากฏการณ์ที่มีให้เห็นในหลาย ๆ ชุมชน อาทิ การเคารพผู้อาวุโส การทำบุญหรือความเชื่อในเรื่องการทำความดี ฯลฯ จะพบว่าปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นส่วนที่สมาชิกของชุมชนได้ร่วมกันสร้างขึ้น และมีการดำรงอยู่อย่างสอดคล้องเพื่อรับใช้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในกระบวนการพัฒนาการทางวัฒนธรรมของประชาชน นอกจากจะมีส่วนที่ชุมชนสร้างขึ้นมาแล้ว ยังมีส่วนที่สร้างจากอำนาจของรัฐเพื่อใช้ครอบงำและชุมชนดั้งเดิมก็มีความพยายามที่จะต่อต้านจึงทำให้เกิดส่วนที่เกิดจากการปรับตัวหรือการผลิตความคิด อุดมการณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบชุมชนภายใน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (อ้างใน นเรศ สงเคราะห์สุข, 2540, หน้า 9-10) ได้สรุปสาระสำคัญ แนวคิดจากความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนของปัญญาชน 4 ท่าน คือ นิพนธ์ เทียนวิหาร บำรุง บุญปัญญา อภิชาติ ทองอยู่ และประเวศ วะสี ไว้ 3 ประการ

1. ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้วคือ มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาจากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาชุมชนที่ชาวบ้านสรุปขึ้นมา แกนกลางวัฒนธรรมชุมชนคือ การให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความผสมกลมกลืนกันในชุมชน การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ได้มาเป็นเวลาช้า

นาน เพราะมีความผสมผสานกลมกลืนในชุมชน ทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกัน และหากย้อนขึ้นไปสมาชิกก็มีบรรพบุรุษร่วมกันด้วย การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นปราการแข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอก จะทำให้วัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่ เพราะชุมชนมีกลไกผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แม้ว่าจะมีปัจจัยใหม่ๆ เข้ามา สิ่งเดิมก็ยังอยู่ และเมื่อปฏิบัติไปนานเข้าก็กลายเป็นพิธีกรรม คงอยู่กับชุมชนตลอดเวลา ยาวนาน

2. ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน หรือวิถีแห่งชาวบ้าน คือ ความมีน้ำใจทั้งดงาม เปี่ยมด้วยความรักและไมตรีอย่างล้นเหลือ เป็นความสัมพันธ์อย่างมีคุณค่าทางศีลธรรม มนุษยธรรม และอหิงสธรรม ชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ทั้งในแง่สังคมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันภายในระบบ หมู่บ้านยังไม่แตกสลาย และไม่เห็นด้วยที่ว่าในหมู่บ้านกระบวนการแบ่งชนชั้นดำเนินไปถึงขั้นที่สมาชิกขัดแย้งกันและสมาชิกরাวยกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบภายนอกจนทำให้หมู่บ้านไม่อาจรักษาความเป็นระบบในตัวเองไว้ได้แล้ว

3. โดยทั่วไปสังคมไทย กำลังเผชิญอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมสองกระแส กระแสหนึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมชาวบ้าน อีกกระแสหนึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมทุนนิยม วัฒนธรรมชาวบ้านมีความเป็นอิสระจากวัฒนธรรมชนชั้นกลางและของชนชั้นสูง สัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ อยู่กับการใช้แรงงานและชุมชนเครือญาติชุมชนหมู่บ้าน ไม่ว่าธรรมชาติข้างนอกจะเป็นอย่างไร จะเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร ความเป็นหมู่บ้านหรือความเป็นชุมชนคงทนมาเป็นเวลาหลาย ๆ ร้อยปี มีความเป็นอยู่ที่สืบช่วงกันมาเป็นเวลายาวนาน ลักษณะเช่นนี้คือ ลักษณะที่เรียกว่ามันเป็นสังคมในตัวของมันเอง ฉะนั้นเมื่อเราคิดถึงจุดนี้ที่สังคมเป็นตัวของตัวเองมานาน เช่นนี้ ก็แสดงว่า ต้องเป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมที่เป็นอิสระ ชุมชนหมู่บ้าน จึงมีระบบความเชื่อและวิถีการพัฒนาที่เป็นอิสระของตัวเองอยู่

กาญจนา แก้วเทพ (อ้างใน นเรศ สงเคราะห์สุข, 2540, หน้า 11-13) เสนอว่า วัฒนธรรมชุมชนคือ การดำรงชีวิตที่ดีงาม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณีสืบปฏิบัติ สืบทอดกันมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่า (Values) ที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชน ที่สามารถต่อต้านอิทธิพลจากภายนอก ด้วยคุณค่าดั้งเดิมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรักใคร่กันฉันท์พี่น้อง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพาอาศัยกัน การแบ่งปันจากผู้มีไปผู้ผู้ไม่มี ฯลฯ หรือวัฒนธรรมชุมชน ก็คือ แรงผลักดันภายในที่สร้างสรรค์ของพลังคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม (Spirituality) ที่อยู่ภายในจิตใจและ

วัฒนธรรมของประชาชน พื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมคือ การให้ความสำคัญกับ “คน” มีฐานะเป็นสิ่งอันประเสริฐของสิ่งสูงสุดไม่ว่าจะเป็น “ข้าว” ของชาว “ปาเกะยอ” หรือ “พญาแลนผีฟ้า” ของชาวอีสานและชาวเหนือ ดังนั้นคนจึงมีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นคนอย่างมีอาจทำลายหรือลบเลือนได้และถ้าพิจารณาถึงคน ๆ หนึ่ง จะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์นั้นมีอยู่ 3 มิติ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นตัวแทนแห่งคุณค่าสูงสุดที่มนุษย์ถือเป็นแบบอย่าง และขัดเกลาตนเองเพื่อไปสู่ความดีงาม ความปลอดภัย และมีความหวังว่า อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะช่วยได้ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมักแสดงออกในรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อดำรงรักษาภาวะอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ สร้างขึ้น ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ให้ชนรุ่นต่อ ๆ ไปจนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อของคนในสังคมนั้น ๆ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรักกันฉันท์พี่น้อง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน การไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน มีแต่ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุด ที่วัฒนธรรมดั้งเดิมปลูกฝังสั่งสอนให้คนในชุมชนยึดถือเป็นหลัก ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปของประเพณี เช่น ประเพณีลงแขก ประเพณีความเคารพและความกตัญญูต่อผู้อาวุโส ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการให้อภัยหรือคืนดีกัน โดยอาศัยหลักยึดถือสังฆธรรม ความไม่มีจิตอาฆาตกัน รวมทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน คุณธรรมดังกล่าวได้รับการฝังรากลึกอยู่ในความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว เครือญาติและหมู่บ้าน โดยประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งถึงคนอีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ-สิ่งสร้าง เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์ โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองและมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ อาทิ เครื่องมือในการทำเกษตร หรือการพึ่งพาธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัย 4 ภายใต้อำนาจในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ถือเอาความประสานกลมกลืน (Harmony) กับธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ข่มขืน (Exploitation) ธรรมชาติและสิ่งสร้างด้วยความโลภของตน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าสรรพสิ่งล้วนแต่มีเจ้าของเช่น ดินมีพระแม่ธรณี ควายมีขัวญ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับมิติทั้งสามเหล่านี้ มีความประสานโยงกันอย่างลึกซึ้งจากรากฐานความเชื่อที่มีต่อ “สิ่งสูงสุด” จะทำให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันโดยเป็นหนึ่งเดียวกับ

สิ่งสูงสุดเพื่อที่จะเป็นหนึ่งเกี่ยวกับสิ่งสูงสุด เพื่อที่จะเป็นหนึ่งเดียวกันกับมนุษย์ด้วยกันและกับ
ธรรมชาติ ฉะนั้นหากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งสูงสุดแตกสลายไปก็จะมีผลสะท้อนไป
ถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน

เนื่องจากจารีตเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การศึกษารั้วนี้ ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิด
วัฒนธรรมชุมชนมาเป็นกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับจารีต ที่มีอยู่ในชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม

เนื่องจากมนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์จึงได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม เป็นสัตว์ที่
จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และตอบสนองความต้องการ ซึ่งกันและกัน เช่น ตั้งแต่วัย
ทารก มนุษย์ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ เพื่อความอยู่รอด เมื่อเติบโตจากวัยเด็กสู่วัย
ผู้ใหญ่ และเข้าไปรวมกันเป็นกลุ่ม ก็มีการพึ่งพาอาศัยกันภายในกลุ่ม ช่วยให้แต่ละคนสามารถ
ดำรงชีพอยู่ด้วยกันได้ ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ จึงต้องมีข้อตกลงการกระทำระหว่างกัน ซึ่ง
ทำให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน ผลของการกระทำระหว่างกันส่วนใหญ่ของมนุษย์นี้
เอง ที่ทำให้เกิดธรรมเนียม จารีต ประเพณี และมาตรฐาน ความประพฤติดังกล่าวในสังคม
และถ้าหากมีการฝ่าฝืนข้อตกลงของสังคม ก็มีบทลงโทษ ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันจนกระทั่งเกิด
การพัฒนาเป็นกฎระเบียบและกฎหมายต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อควบคุมสมาชิกของสังคมสามารถดำรง
ชีพร่วมกันได้อย่างสงบสุข (บุษบง จันทเลิศ, 2539, หน้า 22)

เอดเวิร์ด รอลซ์ (อ้างใน สุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2532, หน้า 19) ได้ให้ความหมายการ
ควบคุมทางสังคม คือ รูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่สังคมใช้ควบคุมให้สมาชิกในกลุ่มหรือใน
สังคมแต่ละแห่งประพฤติปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของกลุ่ม หรือตามที่คนส่วน
ใหญ่ในกลุ่มนั้น คาดหวังและยอมรับ เพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขในการอยู่รวม
กันในสังคม

อุทัย หิรัญโต (2526, หน้า 217) การควบคุมทางสังคม คือ วิธีของสังคมในอันที่จะ
ควบคุมความประพฤติสมาชิกแห่งสังคม ให้ยอมรับ และปฏิบัติตามปทัสถานของสังคม เพื่อให้
เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม Josept S. Roucek ให้คำนิยามการควบคุมทางสังคมว่า การ
ควบคุมสังคมเป็นคำรวมของกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน ในการสั่งสอน
อบรม ชักจูง หรือบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบของสังคม การควบคุมทางสังคมนั้นมีมาตร
การต่าง ๆ หรือ เครื่องมือที่สำคัญที่สุดได้แก่ กฎหมาย รองลงมาได้แก่ จารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม

นิยม ประเพณีและ คีลธรรม การควบคุมสังคมดังกล่าวนี้ สังคมจะควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ทั้งที่ปรากฏออกภายนอก คือ การกระทำต่าง ๆ และที่อยู่ภายในจิตใจ เช่น ค่านิยม และทัศนคติ ต่อสิ่งต่าง ๆ วิธีการควบคุมอาจใช้มาตรการให้คุณให้โทษ ให้การศึกษาอบรม การจูงใจ หรือ บังคับแล้วแต่กรณี และอาจใช้มาตรการควบคุมโดยตัวบุคคลเอง ที่เรียกว่าการควบคุมภายใน (Internal control) หรือการควบคุมการกระทำภายนอกของบุคคลที่เรียกว่า การควบคุมภายนอก (External control) การควบคุมภายใน หมายถึง การปลูกฝังคุณธรรม อบรม สั่งสอน ให้รู้สึกผิด ชอบชั่วดี ส่วนการควบคุมภายนอกนั้น อาจเป็นการชักจูงล่อใจหรือลงโทษ เพื่อให้บุคคลละ เว้นการทำความผิด

การควบคุมสังคม หรือ การควบคุมความประพฤติของบุคคล แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) ควบคุมโดยตั้งใจและเด็ดขาด (2) การควบคุมโดยไม่ตั้งใจและไม่เด็ดขาด การควบคุมโดยไม่ตั้งใจและไม่เด็ดขาด ได้แก่ การควบคุมโดยจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม จะเป็น การควบคุมสังคมประเภทใดก็ตาม การที่จะดำเนินการควบคุมความประพฤติของสมาชิกของ สังคมนั้น มิใช่ว่า จู้ ๆ ก็จะควบคุมกันทันที ถ้าสังคมทำเช่นนั้น การควบคุมก็จะเป็นไปไม่ได้หรือ มิอาจทำได้ เพราะสมาชิกของสังคม ไม่ทราบว่าตนจะต้องปฏิบัติอย่างไร ไม่รู้ว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ ในการนี้ สังคมจึงต้องวางมาตรฐานแห่งความประพฤติขึ้นในสังคมนั้นก่อน เพื่อให้ ทุกคนได้ทราบทั่วกันว่า อะไรที่ทำได้และอะไรที่ทำได้ เมื่อมีบรรทัดฐานหรือมาตรฐานแห่ง ความประพฤติแล้ว การควบคุมทางสังคมก็เป็นไปได้

การควบคุมสังคมโดยใช้บรรทัดฐานทางสังคม จามพิศ สัตย์สงวน (2535, หน้า 61) ได้ให้ความหมายของบรรทัดฐานทางสังคม คือ แบบแผนพฤติกรรมที่เป็นที่คาดหวังของสังคม เป็นมาตรฐานที่สมาชิกของสังคมถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตาม จึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

กฎเกณฑ์ที่เรียกว่าบรรทัดฐานทางสังคมนั้น แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ

1. วิถีชาวบ้าน (Folkway) หมายถึง บรรทัดฐานที่คนในสังคม ยอมรับปฏิบัติสืบต่อมา จนเกิดความเคยชิน
2. จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม (Mores) หมายถึง บรรทัดฐานที่มีความสำคัญต่อ สวัสดิการทางสังคม สังคมจะบังคับให้ปฏิบัติตามหากใครฝ่าฝืนจะมีการลงโทษ
3. กฎหมาย (Laws) หมายถึง บรรทัดฐานที่มีความสำคัญยิ่งในสังคมใหญ่ มีบทการ ลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนชัดเจน

จารีต ประเพณี

จารีต ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525

หมายถึง ประเพณีที่ถือสืบต่อกันมา

ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน

จารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีที่ยึดถือ และประพฤติกันสืบมาถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว

อุทัย หิรัญโต (2526, หน้า 154-155) กล่าวว่า จารีตประเพณี คือ ประเพณีนิยมที่ได้การรับรองจากสังคมว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการดำรงอยู่หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม การฝ่าฝืนจารีต ประเพณีถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งสังคมจะต้องลงโทษ และส่วนมากมักจะมีโทษทางอาญา ด้วย จารีต ประเพณี มีลักษณะสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. จารีต ประเพณี ควบคุมวิธีดำเนินชีวิตของบุคคล ตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล นับตั้งแต่ตลอดจากครรภ์มารดาจนถึงอวสานแห่งชีวิต ยกตัวอย่าง บิดามารดาจะต้องเลี้ยงบุตรของตน บิดามารดาคนใดทอดทิ้งบุตร ถือว่าผิดจารีต ประเพณี บางทีก็ผิดกฎหมายด้วย

2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล และการประพฤติปฏิบัติที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จะมีการกำหนดลงไปว่าอะไร “ผิด” อะไร “ถูก” และหลักการนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือกัน ในขอบเขตวัฒนธรรมนั้น เช่น ในสังคมไทยการมีภริยาคนเดียวถือเป็นจารีต ประเพณีที่ต้องปฏิบัติ หากผู้ชายคนใดมีภริยาหลายคนในคราวเดียวกันถือว่าผิดจารีตประเพณี และเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ในการเข้าแถวซื้อบัตรผ่านประตูเข้าชมภาพยนตร์ คนที่ลัดแถวตัดหน้าคนอื่นถือว่าผิดจารีตประเพณี แม้จะไม่มีโทษทางอาญา แต่ก็ได้รับการตำหนิ ตีเตือน หรือ แฉงค่าจากคนอื่น เป็นต้น

3. จารีต ประเพณี มีอำนาจเข้มข้น และไม่โอนอ่อนผ่อนตามกรณี ใช้บังคับโดยถือมติแห่งสังคมเป็นปทัสถาน และมีสภาพบังคับหรือมีโทษการละเมิดจารีตประเพณีจะไม่มีการให้อภัย

4. จารีตประเพณีที่มีลักษณะเป็นข้อห้าม (Taboos) จะมีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นการจดจำสืบทอดต่อ ๆ กันมาและปฏิบัติตามข้อห้ามนั้นโดยไม่ต้องอธิบายเหตุผล ลักษณะนี้ก็คือ เป็นสิ่งที่คนส่วนมาก เชื่อกันว่า ถ้ากระทำลงไปแล้วเป็นการละเมิดซึ่งคนส่วนใหญ่เขาถือกัน เช่น ไม่สวมรองเท้าเข้าโบสถ์ การไม่เปลือยกายเดินไปตามท้องถนน เป็นต้น

ในทางสังคมวิทยา ถือว่าจารีตประเพณีเป็นปทัสถานทางสังคมที่วางแนวทางปฏิบัติ และเป็นเครื่องทำให้การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของคนเป็นไปในทำนองคลองธรรม ไม่นอกรีต นอกรอย และยังเป็นเครื่องสร้างแบบแผนและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในสังคม การละเมิดจารีตประเพณี ถือว่าเป็นการทำลายความดีงามและกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของสังคมอย่างร้ายแรง จารีตประเพณีที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจะกลายเป็นกฎหมายของบ้านเมือง และยอมรับกันว่าจารีตประเพณี เป็นรากฐานให้กำเนิดกฎหมายทั้งแพ่งและอาญาในแทบทุกสังคม

จารีตประเพณีเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนแห่งชีวิตของบุคคล จารีตประเพณีจะกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างไร เช่น การเลี้ยงดูบุตรจะต้องทำอย่างไร การสมรสจะต้องทำอย่างไร เป็นต้น ปฏิกริยาที่ตอบโต้การละเมิดจารีตประเพณีจะรุนแรงกว่าการละเมิดขนบธรรมเนียมหรือประเพณีอื่น ๆ เป็นอันมาก

ชันเนอร์ (อ้างใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2538, หน้า 87) กล่าวว่าจารีตเป็นบรรทัดฐานที่ต่างไปจากวิถีชาวบ้านหรือพฤติกรรมที่เป็นความเคยชิน จารีตมีความหมายเหมือนคำว่า “ศีลธรรม” จารีตเป็นพฤติกรรมที่เชื่อว่ามีผลต่อสวัสดิภาพของคนจำนวนมาก

งามพิศ สัตย์สงวน (2538, หน้า 87) กล่าวว่าจารีตเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความสำคัญต่อสังคมมาก การกระทำผิดจารีตจะมีผลกระทบต่อคนเป็นจำนวนมาก หรือต่อสังคมโดยส่วนรวม ดังนั้น ทุกสังคมจึงมีข้อห้ามไม่ให้กระทำการใด ๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อสังคม เช่น ห้ามไม่ให้ลักขโมย ทำร้ายผู้อื่น ฆ่าคน ประพฤติผิดทางเพศ ประกอบอาชญากรรมทุกประเภท ห้ามไม่ให้ทุจริตไม่ทำรุนแรง และข้อห้ามอื่น ๆ อีกมาก แต่จารีตไม่ได้มีเฉพาะข้อห้าม มีข้อให้ทำตามด้วย เช่น ต้องช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น

จารีต มีความสำคัญมากในสังคมระดับดั้งเดิมที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีน้อย เป็นสังคมขนาดเล็กและเป็นสังคมที่ยังไม่มีกฎหมายใช้ ผู้กระทำความผิดจารีตจะได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงในสังคมสมัยใหม่ ที่มีกฎหมายใช้แล้ว แต่จารีตบางอย่างก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ไม่น้อย ในสังคมไทยมีจารีตบางอย่างที่มีความสำคัญมาก แม้ไม่ได้ถูกนำไปบัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น ความกตัญญู ระบบอาวุโส ความซื่อสัตย์ระหว่างสามีภรรยา การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ และความเชื่อทางศาสนาหลายอย่างในสังคมอเมริกันมีจารีตสำคัญ คือ ความสุจริต การไม่ทำร้ายสัตว์ การไม่ก่อกำแพงบ้านสูง ๆ การไม่ทำพินัยกรรมยกสมบัติให้หมาแมว ซึ่งแม้ทำถูกกฎหมาย แต่คนอเมริกันถือว่าผิดศีลธรรม เป็นต้น

คณฺย ไชโยธา (2534, หน้า 57) กล่าวเสริมว่านอกจากบรรทัดฐานทางสังคมแล้ว กลไกในการจัดระเบียบหรือกระบวนการในการควบคุมสังคม คือ วัฒนธรรม อันได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ บรรทัดฐาน บทบาท ชนชั้น และการขัดเกลาทางสังคม

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมมาเป็นกรอบในการศึกษาจารีต ข้อห้าม กลไก และวิธีการที่ชุมชนใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้อยู่ในกรอบที่ถูกต้อง

3. แนวคิด การขัดเกลาทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2535, หน้า 37-38) กล่าวว่ามนุษย์ตั้งแต่เกิดมาเป็นทารก จะไม่รู้ความเป็นไปของสังคมหรืออาจมีส่วนร่วมร่วมกับคนอื่น ไม่รู้ว่าอะไรถูก อะไรควร อะไรทำได้ อะไรไม่ควรทำ หรือตัวเองเป็นใคร แตกต่างกับคนอื่นอย่างไร ซึ่งทารกจะเรียนรู้ได้ก็ด้วยการผ่านตัวแทน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การรับประทานอาหาร เดิน การใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาษาที่เป็น สัญญลักษณ์ วิธีขบถ่าย

การขัดเกลาทางสังคม เป็นการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อพัฒนานาบุคลิกภาพของตนเอง

อีกนัยหนึ่ง การขัดเกลาทางสังคม เป็นกรถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปยังสังคมอีกยุคหนึ่ง เป็นกระบวนการที่สมาชิกแรกเกิดถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบของสังคมที่เป็นระเบียบ เพื่อให้เรียนรู้บทบาทของสังคม มนุษย์มีความแตกต่างกันและเหมือนกัน มนุษย์จึงต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม ตลอดชีวิตที่ตนเป็นสมาชิก เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ ท่าที คุณค่า ประเพณี กฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ กำหนดไว้เพื่อให้บุคคลมีแบบของความประพฤติที่สอดคล้องกับกลุ่ม

บุษบง จันทเลิศ (2539, หน้า 23) กล่าวว่าในแต่ละสังคมจะมีขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี กฎ ระเบียบ ข้อห้าม หรือข้อควรปฏิบัติแตกต่างกันไปตามสภาพสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้น เช่น ในชุมชนบทมีวิถีชีวิต ความเชื่อ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของสังคมนั้น ๆ และสิ่งเหล่านี้ก็จะถูกถ่ายทอดโดยผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส บิดามารดา ไปสู่นุชนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งสุพัตรา สุภาพ (อ้างในบุษบง จันทเลิศ 2539, หน้า 23) กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีส่วนที่ทำให้คนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคมนั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ หรือ การขัดเกลาทางสังคม และสถาบันพื้นฐานที่สำคัญ ในการทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม เป็นสถาบันแรก คือ สถาบันครอบครัว ซึ่งจะถ่ายทอดวัฒนธรรม (ค่านิยม ความเชื่อ) และหล่อหลอมให้สมาชิกในครอบครัว สามารถ

อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่สังคมจะมีส่วนสร้างความตระหนัก ความประทับใจ คุณค่าทางวัฒนธรรมและแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลได้เป็นสมาชิกของสังคมอย่างแท้จริง นั่นคือ สังคมจะเปลี่ยนสภาพของบุคคลจากด้านชีววิทยามาเป็นบุคคลของสังคม การจะเป็นบุคคลของสังคมได้จะต้องมีบุคลิกภาพหรือความเชื่อ คุณค่าและลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลมีอยู่ อันเป็นผลที่ได้จากการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถจัดลำดับขั้นตอนเรื่องของมนุษย์กับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไว้ ดังนี้

ขั้นแรก ทารกเกิดเป็นพวกเข้าข้างตัวเอง ซึ่งยังไม่รู้ความเป็นไปของโลก และยังไม่รู้ว่า ตัวเองกับสิ่งแวดล้อมนั้นต่างกันอย่างไร

ขั้นที่สอง เริ่มมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น โดยเฉพาะกับสมาชิกภายในครอบครัว

ขั้นที่สาม ค่อย ๆ เรียนรู้ความคิดของผู้อื่นและเรียนรู้ที่จะปรับปรุงพฤติกรรมของตน ตามที่คาดหวังไว้ และเรียนรู้บทบาทของผู้อื่น

ขั้นที่สี่ เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคมอย่างไม่เป็นทางการ จากกลุ่มเพื่อนฝูง และได้รับอิทธิพลจากองค์การทางสังคมที่ให้ความรู้อย่างเป็นทางการ เช่น โรงเรียน

ขั้นที่ห้า บุคคลจะต้องเติบโตโดยผ่านการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม ที่สำคัญคือ ได้รับรู้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ของวัฒนธรรมโดยผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น ทำให้บุคคลได้เรียนรู้มากขึ้นตามแนวทางที่สังคมกำหนด และทำให้สาระสำคัญของวัฒนธรรม ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลนั้น

ขั้นตอนสุดท้าย เมื่อบุคคลถูกอบรมขัดเกลา บุคคลนั้นจะถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลัง การขัดเกลาทางสังคมในทุกสังคมจึงมีอยู่ไม่ขาดสาย จากชั่วชีวิตหนึ่งไปยังอีกชั่วชีวิตหนึ่ง

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นลักษณะพื้นฐานทางสังคมวิทยาร่วมกันบางประการ คือการขัดเกลาทางสังคมของมนุษย์ ช่วยสร้างบุคลิกภาพ ดังนั้น บุคลิกภาพจึงไม่ใช่เป็นมรดกสืบทอดทางชีววิทยา แต่มีครอบครัวเป็นตัวเชื่อม หรือมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาและมีบทบาททางสังคมเป็นข้อต่อที่เปรียบเสมือนการใส่กุญแจระหว่างปัจเจกชนกับสังคม ที่ทำให้บุคคลสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้ ฉะนั้น ครอบครัวจึงเป็นหน่วยสำคัญที่สุดในการขัดเกลาทางสังคม และส่งผลกระทบต่อระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับ การควบคุมทางสังคม (Social Control) ซึ่งตามปกติแล้ว พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็น

ตามสิ่งที่สังคมนั้น ๆ ยอมรับหรือคนส่วนมากยึดถือปฏิบัติ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ

สุพัตรา สุภาพ (อ้างใน ประเสริฐ ตระการศุภกร, 2540, หน้า 9) มองสังคมประกิตหรือการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่ากฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ ได้กำหนด หรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกันเพื่อให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งในการขัดเกลาอาจจะออกมาในรูปของสังคมประกิตโดยตรง (Direct Socialization) หรือสังคมประกิตโดยอ้อม (Indirect Socialization)

สังคมประกิตหรือการขัดเกลาทางสังคมเป็นกลไกควบคุมสังคมที่สำคัญ เนื่องจากกลุ่มหรือสถาบันสังคมมีบรรทัดฐานที่กำหนดสั่งไว้โดยสมาชิกรุ่นเดิมของกลุ่ม เป็นสิ่งที่เห็นพ้องต้องกันในกลุ่มสมาชิกจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการขัดเกลาทางสังคมมาก่อนที่สมาชิกใหม่ที่ต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นจะเข้าร่วมในกลุ่ม สมาชิกเก่าจะควบคุมพฤติกรรมสมาชิกใหม่ก่อนที่จะได้รับการยอมรับเข้าสู่กลุ่ม เงื่อนไขที่ทำให้การขัดเกลาทางสังคมมีอำนาจเสมือนกลไกควบคุมทางสังคมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความสนใจของสมาชิกใหม่ที่จะมาเป็นสมาชิกกลุ่ม เมื่อสมาชิกใหม่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของกลุ่มเขาก็มีสิทธิ ในการควบคุม ซึ่งเป็นการควบคุมซึ่งกันและกัน (Reciprocal Control) เพราะขณะที่เขาได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากบุคคลอื่นนั้น บุคคลอื่น ๆ จะได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากเขาด้วย ไฉไลฤดี เจริญภักดี (อ้างใน ประเสริฐ ตระการศุภกร, 2540 หน้า 9)

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิดการขัดเกลาทางสังคมมาเป็นกรอบในการศึกษา กลไกและวิธีการที่ชุมชนใช้ในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของคนในชุมชนให้เป็นไปตามจารีตประเพณีของชุมชน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อมวดี เถียรถาวร (2532) ได้ศึกษาเจ้าพ่อศรีนครเตา บทบาทและความสำคัญของการถือผีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษาบ้านเมืองเตา ตำบลเมืองเตา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าเจ้าพ่อศรีเตาเป็นความเชื่อที่ชาวบ้านยึดถือกันมาแต่ดั้งเดิมโดยถือเป็นผีปู่ตาและบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านแปงเมืองและมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก ในระดับปัจเจกบุคคลพบว่า ความเชื่อบทบาทเป็นที่พึงพอใจในสถานการณ์วิกฤต หรือในกรณีต่าง ๆ ส่วนในระดับชุมชนเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการเกษตรและ

ความอุดมสมบูรณ์ และมีบทบาทการควบคุมสังคมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ผู้คน

ตุลวัตร พานิชเจริญ (2536) ได้ศึกษากระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ผลการศึกษาพบว่า การกล่อมเกลาสังคมของชุมชน มาจากแบบแผนการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยเชื่อมโยงกันกับความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีระบบศีลธรรม จริยธรรมของกลุ่มที่เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ โดยวิธีการสอนโดยตรงและการใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยกระบวนการนั้นได้ปรับเปลี่ยนตามสภาวะการณ์ของสังคม

นเรศ สังเคราะห์สุข (2540) ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยแนวทางวัฒนธรรม ชุมชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การแก้ไขปัญหาสารเสพติดของชุมชนพบว่าอุดมการณ์ของชุมชน ซึ่งสะท้อนความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ความสามัคคี การมองปัญหาสารเสพติดเป็นปัญหาของชุมชน ที่ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไขปัญหา และวิธีการของชุมชนสะท้อนถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินงานทั้งการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด การขยายเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านเพื่อการขยายฐานการเรียนรู้และการร่วมมือในการป้องกันและควบคุมปัญหาสารเสพติด แม้ว่าปัญหาสารเสพติดซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ชุมชนมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาน้อยมาก แต่ชุมชนบนพื้นที่สูงก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยอาศัยฐานทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งยังคงมีอยู่สูงในชุมชน

จรี ขยัน (2543) ได้ศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคมของ ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า 1. ความเชื่อด้านสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะหญิงมีครรภ์ หญิงที่ให้นมบุตร และคนทั่วไปที่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย ยังคงปฏิบัติตามความเชื่อ และข้อห้าม (จิต) อยู่ 2. ด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรยังมีความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก เช่น ผีเหมืองฝาย ผีไร่ นา เป็นต้น และ 3. ด้านความสัมพันธ์ ชาย - หญิง ความเชื่อเรื่องผีปู้ย่า ยังคงมีอยู่ และถูกละเลยไปมาก รวมถึงข้อห้าม (จิต) 4. วิธีการและกลไก ในการถ่ายทอด ความเชื่อแก่ครอบครัว คือ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง โดยการสั่งสอน การทำตัวเป็นแบบอย่าง และการเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ

การศึกษาในเรื่องการควบคุมทางสังคมของชุมชนชาวนั้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะศึกษาจารีตที่ชุมชนใช้ในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม และศึกษากลไก ซึ่งได้แก่ตัวจักรต่างๆ ที่มีอิทธิพลมีบทบาทในการควบคุม เช่น พระสงฆ์ ฮีโป เป็นต้น และวิธีการที่ใช้ใน

การควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เป็นไปตามจารีตนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในเรื่องของ วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งได้แก่ จารีตประเพณี ระบบความสัมพันธ์ ระบบคุณค่า ตลอดจนถึง กฎเกณฑ์ ข้อห้ามต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน แนวคิดที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม ซึ่งได้แก่ การอบรมสั่งสอน การขู่ การลงโทษ การประพฤติดัวเป็นแบบอย่างที่ดี แนวคิดในเรื่องของการ จัดเถลาทางสังคม ซึ่งได้แก่ การอบรมสั่งสอน การถ่ายทอดจารีตประเพณี คำสอนที่ดิงาม จากคนรุ่นเกาสู่คนรุ่นใหม่ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังอาศัยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการ ดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กรอบความคิดในการวิจัย

การควบคุมทางสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง ในด้านต่าง ๆ นี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด วัฒนธรรมชุมชน การควบคุมทางสังคม และการจัดเถลาทางสังคมเป็นกรอบในการศึกษา โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาจารีตที่เป็นกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามของชุมชนที่เป็นตัวกำหนด แบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับธรรมชาติ รวมถึงกลไก ซึ่งได้แก่ตัวจักรที่มีอิทธิพล มีบทบาทในการ ควบคุมสังคม และวิธีการต่างๆ ที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ให้อยู่ในกรอบของ จารีต ได้แก่ การสั่งสอน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดเถลาทางสังคมที่ผู้อาวุโสจะต้องทำหน้าที่ ใน การให้ความรู้แก่สมาชิกใหม่ให้ทราบถึงกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน ทั้งที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น การพาไปร่วมกิจกรรม การทำแบบอย่างให้เห็น เป็นต้น การขู่ การลงโทษ และการประพฤติดัวเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งมีการลงโทษต่อผู้ที่ล่วง ละเมิดต่อจารีต ซึ่งการอธิบายกระบวนการดังกล่าว จะอธิบายถึงการควบคุมในอดีต และ ปัจจุบัน ในลักษณะเป็นพลวัตร กล่าวคือ ชุมชนบ้านหนองเต่าไม่ได้อยู่นิ่ง เป็นชุมชนที่มีการ ติดต่อปฏิสัมพันธ์กับหมู่บ้านอื่นๆ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทุกๆ ด้าน และมีการตั้งกฎ ใหม่มาควบคุมสำหรับผู้ทีละความเชื่อในเรื่องดั้งเดิม ซึ่งเพิ่มเติมเป็นกฎหมู่บ้าน เป็นต้น